

KONSTUTSTÄLLNINGSBYGGNADEN.

KONSTUTSTÄLLNINGEN I MALMÖ

AF CARL G. LAURIN

VAD AUGUST BRUNIUS hade rätt, då han beklagade Konstnärsförbundets »strejk» vid Baltiska utställningen! Förbundets sensibilitet, som i mitt tycke går för långt, har anmärkt på att en konstutställning anordnas i sammanhang med kreatursuppvisning och invid det tingel-tangel, som är oundgängligt på ett utställningsområde. Men hvarför skulle konstens gudstjänst ej tåla vid grannskapet af köpenskap och profan glädje? Äro blott växlarna utdrifna ur själfva templet, så kan nog både marknadsgummor och gycklare få skrika och skratta på torget utanför katedralen, och alla kunna njuta lika mycket af Karl Nordströms trotsiga

färgklang och af Christian Erikssons liffyllda bildkonst i det nya konstutställningshuset på Djurgården, om också ångkarusellens toner från Gröna Lunds Tivoli höras vid ingången.

Man känner sig ledsen öfver allt orättvist knorrande, som man själf kommit med mot de stora utställningarna, då man gått igenom konstutställningen i Malmö! Hur skulle man utan stora utställningar kunna få någon öfversikt? Det är nu mer än trettio år jag som konstintresserad rest i Tyskland, och utställningarna i Paris 1900 och i Malmö 1914 ha dock gett mig den bästa öfversikten af tysk modern konst. Tacksam känner man sig också mot de målare, som underkastat sig besväret att

utställa, mot de hyggliga privatmänniskor, som låna ut sina tafflor och ej minst mot det svåra och obehagliga arbete, som utförts af generalkommissarien för konstafdelningen, en general af den sorten som är skottafva för både fiender och vänner under hela drabningen, hur mycket han än segrar.

Inom de tegeltäckta hvita murarna och trappgafvelstornen, som bildade en så enbetyg och stilfull ram kring den Baltiska utställningen, fanns mångahanda, men intet hade det andliga och materiella värde som konstutställningen.

Värdig, nästan strängt alivarlig, reste sig konsthallen med sitt fyrkantiga, tjocka torn, sina släta ytor och sin väldiga portal, hvilken liksom sög in människomängden från den stora trappan utanför. Det hela bildade afslutningen på en rektangulär väldig damm. Något af ett tempels helgd hvilade öfver konsthallen, både då solen lyste på tegeltak och glänsande hvita väggar och ännu mer då den tjocka vattenstrålen ur dammen gnistrade i solskenet mot bakgrunden af konsthallens i skuggan liggande fasad.

Boberg har i allmänhet lyckats ge också Baltiska utställningen en på en gång festlig och gedigen karaktär. I dess konsthall har han på ett genialt sätt löst sin uppgift. Planen är så redig att man där ej kan gå vilse. Befinner man sig i den kupoltäckta skulpturhallen med dess effektfulla genomblickar utåt fontänen och inåt arkaderna, kan man välja någon af de dörrar, öfver hvilka läsas: Sverige, Danmark, Tyskland, Ryssland-Finland, och har man väl kommit in, så är det så sinnrikt ordnadt, att man också sett allt svenskt, danskt, tyskt, ryskt och finskt. Om man sedan begripit, blir en annan sak. Skulle man af nationella skäl, hvilket ur konstsynpunkt vore mycket att beklaga, af gruppen Ryssland-Finland ej vilja se en enda rysk taffla,

så går man endast genom de tre salar, där finsk konst hänger för sig själf. Jag har aldrig sett någon konstutställning, där skulpturer, målningar och etsningar, tillsammans 3,543 nummer, så vackert och öfverskådligt exponerats. Tyvärr hade en del konstnärer och konstnärsgupper fått hänga själfva, och där blef man påmind om att Tegnér själf ej kunde läsa upp sina dikter, och att de skickligaste läkare ej kunna operera sig själfva.

Konstutställningens chef, OSCAR BJÖRCK, hade anordnat det mesta, åtminstone det bäst hängda. Han är en af de få personer, som ha smak. Man kan vara mycket bra konstnär i alla fall. Är det ej den tyske estetikern Vischer som påpekar, att både Dürer och Michelangelo saknade smak? Har man smak, så är det så mycket roligare, och för en chef för en konstutställning är denna egenskap nödvändig. Hur stor en utställning än må vara, det viktigaste blir alltid urvalet och att man vid anordnandet betänker, att det är nästan lika nödvändigt att få bort det dåliga som att få dit det goda. Chefen för konstutställningen måste vara enväldig, med de förtjänster som erfordras, när man blott har att svara inför Gud och konstkritici. Han måste vara handfast, kunna afvisa den svärm af dåliga konstnärer och konstnärsgupper, som tiggande och hotande vilja vara med. Men han måste också vara smidig och aldrig glömma att goda konstnärer sällan svara på bref eller inbjudningar och att ibland, då det gäller konstnärsgupper, den personliga älskvärdheten vid underhandlingarna med en utställningskommissarie kan vara omvänt proportionell mot de konstnärliga förtjänsterna. Fordras det i detta fall en Bismarcks energiska bonhomie, slughet och kraft för att få med de motsträfviga snillena, så behöfves ibland en S:t Antonii motstånd mot foreteelser, som äro

PRÅMAR. OJFEMÅLNING AF H. K. II. PRINS EUGEN. 1914.

mera charmfyllda än deras egna taflor. Låt vara att liksom Bismarck misslyckades i att öfvervinna socialisternas trotsiga trumpenhet, så strandade den kraftige och välvillige generalkommissariens försök att få med några af de konstnärer han allra helst ville ha till Malmö, och skulle man ej kunna tänka sig att den helige Antonius någon gång lät sin dygd hvila sig? Säkert är, att vid ett par tillfällen generalkommissarien varit aldeles för älskvärd.

Hvar och en som har en aning om, hvilka svårigheter det ligger i att få tyska museer, tyska mäcenater och bra svenska konstnärer att skicka sina taflor till Malmö, att få dit 28 målningar af Vilhelm Hammersböi, att få finnar och ryssar att samsas och att icke bli hängda tillsammans, att slutligen till själfva invigningsdagen hinna få, åtminstone hvad man själf svarar för, bra hängdt och samtidigt hunnit med att anskaffa 250,000 kronor genom ett af regeringen tillstånd lotteri, för att därigenom kunna åt statens museum i Stock-

holm samt åt Göteborgs och Malmö museer köpa eljest svår- eller oåtkomliga konstverk på Malmöutställningen, den häpnar öfver en arbetsprestation och en andlig vigör, som är förtjänt af varm tacksamhet eller, om man har alltför svårt för detta, åtminstone respekt.

För sådana som betrakta konstverk som konststycken, hvilka sedda en gång ej vidare intressera, blir en utställning som den i Malmö alltid tråkig. Man får där obehaget att se saker som man sett förut. Ett ej ovanligt sätt att umgås med konstverk som man ej längre uppskattar är att betrakta dem som f. d. lösliga förbindelser, på hvilka man lätt generad ej hälsar. Visst utvecklar man sig ibland ifrån det man förr älskat, men är det då ej finare att, liksom med en f. d. lästmö, tänka: Jag tyckte märkvärdigt nog mycket om henne förr i världen och har ännu en viss känsla för henne i alla fall. Skulle man ej kunna tänka sig att man tycker om en konstnär ge-

BLOMMANDE HÄGG. OLJEMÅLNING AF OLOF ARBORELIJUS.
Inköpt af Nationalmuseum.

nom några decennier, om man också ser att allt ej är lika bra ens hos mästaren?

Hvad den är sann, den där inskriften på Kristallsalongens scenöppning: »I många former trifs det sköna» — om det också troligen vantrifves i somliga. Med en lustig blandning af förtviflan och triumf samlas allmänheten i det kanske allt för lilla rum, där den »enda rätta», den expressionistiska, af Henri Matisse infuerade konsten visar sig. Man förstår sanningen i grekernas ord: »Det sköna är svårt», då man ser dessa helt säkert ärliga skönhets sökarens taflor och tänker på Matisse's råd till sina lärjungar, att sträfvä efter »lugn» och ej »försöka vara bizarra». De skulle skapa »en jämviktens, renhetens och rons konst utan ett störande ämne» afsedd »för den moderna hjärnmänniskan, affärsmanen såväl som

litteratören». Då jag tror på konstidealernas och konstnärernas föränderlighet, hoppas jag, att dessa konstnärer så småningom skola ännu bättre utan störande ämnen uttrycka lugnet och renheten och inom sin krets samla ännu större affärsmän och ännu flera litteratörer. Det var både klokt och rättvist att denna extrema grupp fick utställas. Naturligtvis opponerade sig vissa däremot med den lidelsefullhet, som hör ihop med trossaker. Men hvarför skulle ej teosofen kunna få vara med på riktigt allmänna religionskongresser? I bägge fallen finnes det vetenskapligt vederhäftigt folk, som omfatta de nya läroarna, om man också väl kan förstå den motvilja, hvarmed de, som hålla på den gamla religions- eller konstuppfattningen, se på sådant som för dem ter sig som vidskepelse eller hum-

JOHAN ERIK MALM. ARKARELL AF GUNNAR HALLSTRÖM. 1901

bug. På den oroliga frågan, som mången ställer: *behöfver* man tycka om expressionisterna, anser jag mig ödmjukt kunna svara: nej. Man är ej tvungen, man kan få anse själfve Michelangelo alltför maniererad, men som särdeles framstående expressionist måste han alltid betraktas, om man nämligen med expressionist menar uttrycksfull i sin form, något som väl ordet egentligen betyder. Jag har aldrig förstått hvarför expressionisterna just valt detta ord för att beteckna sitt program.

Georg von Rosen, Liljefors, Carl Larsson, Zorn, prins Eugen och Müles utgöra väl bland de här i Malmö exponerande 250 svenska konstnärerna de store, om också många andra goda konstnärer uttala detta adjektiv med något af samma otålighet, hvarmed Paulus yttrar sig om »de där stora apostlarna», d. v. s. de som varit Kristi lärjungar. Det är något

lugnande att se på säker konst. Har det funnits någon som gjort ett bättre generaldirektörsporträtt än VON ROSENS Troilius? Hans sömrländske bonde — nu inköpt af Nationalmuseum för lotterimedel — är utförd med en konstnärlig auktoritet, som man väntat, men med en genial intuition för det humoristiska och bondsluga, som jag åtminstone icke väntat. Rosen hör till de lyckliga, som i sin produktion kan se tillbaka på 50 gamla konstverk och finna dem nya och friska som på första skapelsedagen och som från de mest motsatta läger får ej bara erkännande, utan äfven verklig beundran.

Det hade varit önskvärdt om både LILJEFORS, CARL LARSSON och ZORN velat i ett afseende öfvervinna sin konstnärsnatur och ordna sina utställningar mera retrospektivt. I alla händelser och trots att ett och annat mindre fullvärdigt

SFINX. HUVUD AF GRANIT AF
DAVID EDSTRÖM.

kunde ha tagits bort, visa dessa salar att åtminstone inom konsten jämlikheten ej kan genomföras, utan att det lyckligtvis finnes personer, som äro »litet förmer». Den ovanligt fullständiga utställningen af Zornetsningar — lyckligtvis retrospektiv — var bara den en betydelsefull sevärdhet, och man började verkligen fundera på, hvilka etsare mellan Rem brandt och Zorn, som äro fullt jämbördiga med den siste.

Det lyriska draget i svenskheten återger PRINS EUGEN som ingen annan,

men hans sal vittnar om en smak, som tyvärr ej kan kallas lika nationell.

Om det är sant, att man har rätt att bli dömd efter sitt bästa, borde OSCAR BJÖRCK vilja bli dömd efter porträtten af Fabrikör Åkerlund, gamla fru Clason, Alf Wallander och bilden af friherrinnan Trolle i halffigur med röd klädning. Alla porträttmålare få finna sig i att, åtminstone i modellens närvaro, höra kategoriska och högljudda omdömen och förklaringar, att porträttet icke alls är bra, men det är också en af porträttkonstens fördelar, att den måste stå i ständig förbindelse med publiken, och mellan öfverdriften »konsten för konstens egen skull» och publikfriande konst måste den verkligen levande konsten röra sig. I tider af manierism, senrenässansen t. ex., är det välgörande att se en konstart som ej alldeles släpper förbindelsen med verkligheten. T. o. m. för en konstnär är det icke alldeles olämpligt att »fylla ett behov», och många af de taflor, som hängde i generalkommisariens egen ganska rymliga sal, komma att intressera långt fram i tiden, då t. o. m. de skönaste och mest högborna modellerna äro glömda.

Prinsessan Ingeborg i sin hvita dräkt med en förening af älskvärdhet och omedveten höghet, aftecknande sig mot den förnäma slottsbackgrunden i hvitt och guld, och den hälften sarkastiske, hälften välvillige Louis Frænckel, i trygg öfverlägsenhet genomskådande sin interiökutörs ekonomiska ställning i den solida interiören med orientalska mattor och bankmahogny, komma att af Oscar Björck på det lyckligaste sätt presenteras för ganska sena tiders barn.

Af de som nämndes 250 svenska utställarna äro 100 damer. I könsrätvisans namn borde det väl egentligen ha varit 125, kanske med hänsyn till kvinnornas öfverskjutande antal 127. Bland

»ORMEN SADE TILL KVINNAN.» OLJEMÅLNING AF JOAKIM SKOVGAARD.

dessa 100 kvinnor fanns det också några karaktiga. Och konst är, tror jag, det enda område, där kvinnan intresserar mera, ju mera karaktig hon är. Det hade varit bättre om dessa fått rymligare plats, ty om den Nietzscheska satsen, att ett folk är den omväg naturen tar för att frambringa en stor man, är något för odemokratisk, så torde det dock ej kunna nekas, att de djupa leden, när fråga är om konstnärsgupper, böra vara så trångbudda som möjligt och helst afskiljas från de rymliga celler, där konstdrottningar, liksom bidrottningar, på det frikostigaste sätt böra få sin utrymmesfråga löst.

Med stort nöje återsåg jag HANNA PAULIS gedigna och intima familjepor-trätt. Med mindre glädje konstaterade man, att hennes stora gruppbild öfver Handarbetets Vänners styrelse, förträffligt tänkt och påbörjad, under intryck

af den nyaste konsten lämnat många af sina gamla förtjänster. Den nya kantigheten och plattheten gör samma intryck af tråkighet, som då en rococomålare som Fragonard på äldre dagar för att följa med modet började doppa sina varmblodiga och koloristiska figurer i nyklassicismens hvita issörja. Vår främsta konstnärinna är hon i alla fall.

Kraft och karaktär finnes i GERDA WALLANDERS Stockholmsbilder och i ESTER ALMQVISTS landskap.

Om smak och en förvånande säkerhet vittnade Kronprinsessans landskap, utförda under intryck af den höga familjens store konstnär.

Det ogynnsamma intryck, som flertalet af de 27 svenska salarna gjorde, berodde mest på öfverfyllnad. Man kan förstå den leda för taflor, hvarom man så ofta får höra arkitekter och äfven monumentala väggmålare tala. Visser-

SVANARNA LÄTTA. OLJEMÅLNING AF JOHANNES LARSEN.

ligen framkalla också många nya hus en viss husleda, och en monumental leda blir ej sällan följden af mången ny väggmålning.

Att sunda väggmålningssidéer, önskan efter storhet och fasthet och betonandet af ytan, finnes hos den energiskt sökande GEORG PAULIS skisser till dekorativa målningar är lika säkert, som att jag mera tjusats af hans väggfresker i Göteborgs museum. Det kan väl ej »være Løje alt hvad han svor paa i Forvejen».

AXEL TÖRNEMAN har i sina studier i alfresco det storslagna och kärftva som behöfves i denna äkta manliga konst, som han så fortyänstfullt använt i Andra kammarens sal.

Om vildar i politiken, där själfständighet och karaktär äro oförlåtliga fel, ej kunna göra så mycket godt, så ha de dock sin betydelse i konsten. GUNNAR HALLSTRÖM hör till dem som satt sig eller rättare ställt sig mellan två stolar. Hans själfständiga, fasta, svenska konst torde lefva länge, då många parasitära och hektiska konstplantor vissnat. En

så i färg, form och uppfattning redbar sak som den sjuke bondgubben Johan Erik Malm, — bonde och taffa ha bägge vuxit upp i Björköns jord — hör till dessa frukter, af hvilka man känner att trädet är friskt och godt. Att under letandet efter monumental konstnärer man lyckats komma förbi Hallström är ej vidare smickrande för oss svenskar som konstekonomiskt verksamma. En stark koloristisk klang, kanske med någon orientalistisk sötaktighet, och en monumental stil ligger öfver OILE HJORTZBERGS väggar. Mest beundrar jag hans porträtt af hustrun, där det ornamentala och en ny egendomlig färgklang smälta tillsammans till ett ståtligt ackord.

Hvarför hade Skånes bästa målare, ERNST NORLIND, endast skickat en, låt vara mäktig taffa, »Örnen slår till»?

När kritiken efter pliktskyldig bugning för något dussin konstnärer suckade lika mycket öfver det myckna klena på utställningen i svenska afdelningen som de mindre goda konstnärerna hade klagat på bristande utrymme, så borde man betänka att,

BARNTVÄTTNING. OLIEMÅLNING AF VIGGO JOHANSEN.

Tillhör direktör E. Réc.

utställningar må hållas i Danmark, Frankrike eller Tyskland, det egna landet blir alltid sämst ställt, därför att det får det största utrymmet. Många bra saker drunknade. Säg ni LOUIS SPARRES kvicka och vackra porträtt i hvitt och grönt af den lilla Cornelia eller EMIL ÖSTERMANS Carl Curman? Det senare är bland de säkrast uppfattade och med suverän skicklighet utförda svenska porträtt. Säg ni den gamle OLOF ARBORELIUS' tefflor, han som målar friskare ju äldre han blir, eller GOTTFRID KALLSTENIUS' solida och svenska konst, eller VILHELM BEIIMS känsliga och koloristiska landskap, af hvilka det dock fanns åtta stycken och mycket skiljande sig från de tusen medelmåttiga. Det är riktigt skönt att man ej kan skulptera landskap, ty då skulle väl figurer också bli

omoderna i skulpturhallen. Teckningsafdelningen verkade uppfriskande. OSIAN ELGSTRÖM, hvilken som skämttecknare med sin krystade humor stått mig mycket främmande, har i ett slag i sina lappteckningar och -målningar visat sig ha en så genial och nyskapande fantasi, att sedan Ivar Arosenius framträdde vi ej varit med om något dylikt. Jag vet ej, om lapparna tugga på några giftiga, drömväckande växter, eller om de helt enkelt använda sig af brännvin för att skåda tillvaron på ett högre plan, säkert är att de lappska visionerna af Elgström framstälts som skådade i något sorts mongoliskt bärsärkaraseri och att jag förtjust häpnade, både öfver konstnärens färgfantasi och ännu mer öfver det organiska sätt, hvarmed hans inbillningskraft arbetat vidare på lappornament och troll-

SJÄLFPORTRÄTT. OLJEMÅLNING AF
HANS VON MARÉES.

*Tillhör Histor. Sammlung des Münchens
Künstler-Genossenschaft.*

trumbilder, så att man tycker att nu har Lappland fått sin store konstnär. Att JOHN BAUER och EINAR NERMAN båda ha en utsökt smak och fantasi var roligt att än en gång få konstatera. EIGIL SCHWABS affischer hade knyck i sig, både i färg och form. I sina skämtteckningar knycker han, eller hvad det heter på konstspråket, väl energiskt från *Simplicissimus*. Som affischtecknare vill jag emellertid rekommendera honom.

CARL MILLES kom med en explosion af kraft och skönhet. Skulpturen, som så ofta är »Nu comme un mur, nu comme le discours d'un académicien», har ej sällan något af kylan i eit grafkapell, där man allvarligt och litet rädd för en förkylning tar af sig hatten. Denna iskalla fåkt möter oss alltför ofta i statyanhopningar. Här i Milles' sal såg man, att den store Pan återuppstått och att den svalka och sinnlighet i förening, som låg öfver grekisk skulptur, åter omgaf dan-

sande nymfers sköna kroppar. Den låt vara lätta arkaisering, som Milles nu sträfvar efter eller kanske har svårt att undgå, skulle jag helst se öfvervunnen. I en sådan relief som den ensamma, vildt dansande kvinnan har han lyckats befria sig från den praefidianska, nu i Tyskland och Frankrike (Maillo) så afgudade och imiterade tafatheten. Att om också blott delvis stanna i detta manér, därtill är Carl Milles alldeles för stark.

Hos honom finnes ett myllier af nya uppslag, karaktär och humor i porträtt-hufvudena, monumentalitet och det af alla sorter, från den enkla, allvarliga statuariska realismen (Schéele i Köping) till den frodigaste barock, och alla möjliga känslområden, från Selma och Fanny, drömmande som linneor i de norrländska skogarna, till yppiga kvinnor, berusade ända ut i täpspetsarna af vildhet och välust.

Milles' utställning var den svenska afdelningens höjdpunkt och satte åtminstone de andra goda bildhuggarna, af hvilka det dock fanns flera — främst i mitt tycke DAVID EDSTRÖM — i skuggan.

I ANDERS JÖNESON har Skåne fått en bildhuggare med rika löften, hvars friska och osökta barngrupp på fontänen och kvinnotorson — med sin gudskelof sinnliga formgifning — hörde till skulpturafdelningens bästa saker.

Hög kultur, d. v. s. grundlig odling, det är det intryck Danmark ger. Och något af det själsäkra, behärskade och smakfulla, som är beviset för den saken, lika väl som rödblommighet och brunhyllhet vittna om hälsa, låg också öfver den danska byggnaden och nästan allt dess innehåll, särskildt silfver och porslin. Det fanns äfven i den danska konstutställningen

»Det danska är så borgerligt», heter det. Ja, det är det. Och hvad det är trefligt och fortroendeingivande. En sund känsla för proportionerna, fasan öfver att

TERRASSEN PÅ JARODSRESTAURANTEN. OLJEMÅLNING AF MAX LIEBERMANN.
Tillhör Kunsthalle i Hamburg.

apa sig, sinnet för det äkta, allt detta kan vara nyttigt att ha, också i konsten. Liksom i 1600-talets Holland står den stora allmänheten i Danmark i förhållande till konsten. Målarna ägsätta ej sina tafflor fiktiva värden, och äfven enkla människor köpa konst. Somliga känna igen sig på de interiörer, där något af det lugn finnes, som behöfves för att de finaste andliga blommorna skola slå rot och trivas.

Det är sant, att man lätt kan somna i de stora bekväma länstolarna och älska så mycket af grundtvigiansk idealism väl-signadt smørrebröd, att man fetmar i kroppslig och andlig kvietism, men då har man i Danmark en skepsis, som är minst lika nationell. Jag känner ej anledningen, hvarför ej dansk konst var ännu bättre representerad. I vissa fall tyckes det att de bästa konstnärerna likna de små näbbiga flickor, som af hundra-

tals anledningar bjäbba sitt: »Då vill inte jag leka med!» Emellertid fanns det tillräckligt att glädja sig åt.

Hvad danskarnas helst skildra är luften i »de stille Stuer». De ha velat visa att den frid som eremiten sökte i öknen, den kan finnas i hemmet, om man blott bär den i sitt hjärta. Man skulle kunna kalla dessa danska hemmälare fulla af germansk protestantisk idealitet, om det ej vore litet för ordrikt för att uttrycka moderns stilla pyssel med barnen och andra för hela mänskligheten dyrbara och heliga grundstämningar.

Höfding har betecknat det religiösa som tron på »Værdiens Bestaaen», och man känner instinktivt att det djupaste, centralaste, kärleken och offerkänslan, ligger i modersförhållandet och att detta värde är outrotligt. Det förvånar ej att J. SKOVGAARD har utfört den juvel, skulle man kunna säga, om det ej låte för li-

MIDDAGSMAT. OILJEMÅLNING AF GOTTHARD KUEHL.

tet dyrbart, som kallas »Eline skal ud», en färglagd teckning, där hvarje streck talar om hemmets styrkande, kärleksfulla ande. Också är Skovgaard en af de ytterst få äkta religiösa målare som funnits på de sista 200 åren. Redan det förefaller mig tala godt för dansk konst. Äkta naivitet och äkta religion ge, då de omsättas i äkta konst, just den största konsten. Skovgaards målningar i domkyrkan i Viborg äro fyllde af stilkänsla, djupt allvar och strålande skönhet. Hans målning här på utställningen, »Slangen sagde til Kvinden», när trots sina förtjänster ej upp till hans härliga bild af samma ämne på vårt Nationalmuseum, där landskapet, solbelyst men med blå ovädersskyar, ångar i den tryckande värmen af starka dofter och den syndiga

tanken åspeglas i Evas lystna ansikte: »Skall jag ej kunna locka min starke och dumme Adam att göra hvad jag vill?»

Har Danmark kolorister? Ja, både sådana som gå efter guld fiskars och papegojors lysande och efter gäddans och sjöfåglarnas subtila färgschema. Både Zahrtmann och Hammershøi och flera till Zahrtmann med sin än geniala, än perversa kolorism, liksom Poul Christiansen med sin ljusa färgglädje, sagnades alldeles i Malmö. Men VILHELM HAMMERSHØI hade, som förut nämndes, en hel samling och däribland den i mitt tycke allra vackraste, en gammal svartklädd kvinna med vit mössa och förkläde, sittande i en soffa, öfver hvilken på den gråa väggen en slät guldrum

LANDSKAP. OLJEMÅLNING AF TONI STADLER.
Tillhör Bayerska staten.

diskret lyscr. Den har nu inköpts af Nationalmuseum för lotteripengarna.

Ligger det i den Hammershøiska konsten en nervös ångslan för starka toner, så blåser det i stället friskt i FRITZ SYBERGS och JOHANNES LARSENS bilder från Fyen, om också innerlig och äkta känsla både för land, djur och människor äfven där finnes i rikt mått. Larsens »Svanerne letter» är fylld med jubel, och Sybergs porträtt och landskap ha genom förkärleken för att visa det oändligt dyrbara i det vid första påseendet oansenliga ett ädelt drag af äkta danskhet.

Långt ifrån att man skulle behöfva

leta efter värdefull konst på den danska utställningen, med undantag af skulpturafdelningen, som var torftig, och där Kai Nielsen saknades, är det i stället svårt att i denna goda, jämna samling utan tråkig uppräknings hålla fram för mycket. Med alldeles sällsynt saft och med en formlig vällust i färgpåläggandet äro VIGGO JOHANSSENS stilleben utförda. Att bland de tusental ur alla synpunkter captilliga stilleben, som nu tillagas, hitta en anrättning som hans Rhinskvin og Østers, som troligen skall slukas med ögonen efter hundratals ostronsångor, det får man vara tacksam för. Viggo Johanssens Börnevadskan är väl

BONDE MED EN KO. OILJEMÅLNING AF ADAM OBERLÄNDER.
Inköpt af Nationalmuseum.

snarare motsatsen till stilleben, men samma välgörande känsla af ro och sundhet ligger nästan öfver allt hvad denne store hem-målare utfört.

Danskarna ha starkt sinne för intimiteten. Och då tänker jag mindre på EINAR NIELSENS Job, hvars skrumpna nakenhet hans världsvisa och välvisa vänner säkert med orientalisk ovilja mot nuditeter skulle ha skylt med något textilt, utan snarare på det danska återgifvandet af människorna i de stilla stunder, då man småler för sig själf eller då den sjuke som på SCHOUS »Alvor» resignerar för det oundvikliga. Med glädje såg man hur JULIUS PAULSEN, som en tid, förefaller det mig, varit inne på en väl sötaktig kolorism, nu åter är lika känslig, lika rik och saftig i färgen som någonsin förr.

Orsaken hvarför ej en fransk utställning anordnats i Malmö och öfver hvilket en hel del personer uttryckt sitt

missnöje, var väl egentligen den, att Frankrike ej äger något Baltiskt område. Eljest hade det varit roligt om den synnerligen värdefulla samling af modern fransk konst från de sista hundra åren, som i somras visades i Köpenhamn, i stället kommit till Malmö och fått bekräfta det som nu den tyska konstkritiken i minst tjugu år predikat med sådan energi, nämligen att tyngdpunkten af hvad som under det sista seklet producerats i konst ligger i Frankrike. Denna tyska uppfattning är enligt min mening fullkomligt riktig. Lika ojämförligt öfverlägsna som tyskarna ha varit i musiken under samma tid, lika mycket värdefullare är fransk 1800-talskonst jämförd med tysk. Detta hindrar dock ej att mycken god musik och äfven väl ansträngt modern dylik, efter hvad jag hört sägas, tillkommit i Frankrike och spelas öfver hela världen. Den goda, nya tyska konsten är mindre känd utom

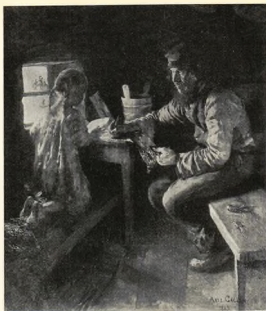
Tyskland. Bättre vald och hängd än någon af de andra utställningarna och med en smak, som utom Tyskland man ytterst sällan hittar på utställningar, är denna afdelning också hedrande för Oscar Björck, som här genom val och anordning aflagt ätt, om jag så får säga, utställningstekniska mästarpref.

Man har tagit med till och med en taffa af den 1880 afidne FEUERBACH, och härigenom ompänner utställningen omkring fyrtio år, ehuru det allra mesta är tillkommet efter år 1900. Det enhetliga och på en visserligen kort men i stället fast tradition byggande, som utmärker dansk konst, finnes ej i den tyska Men omväxling saknas icke, och den sista anmärkningen man kan göra mot den tyska konsten är nationell afstängdhet. Tysklands i min tanke främsta moderna kostnärer, Menzel och Leibl, ha öst mycket ur franska brunnar, om också den senare väl närmast hör ihop med Holbein. Antikens ämnessfär har i hundratal olika former behandlats sedan den antika konstens död. Då det gäller det sista uttrycket är väl Gustave Moreau med sina tafflor fyllda af hellenistisk världssmärta, en fortsättning på linjen Ingres—Chassériau, den mest förfinade. Trots den stiliserade formen äro Burne Jones' Hellasbilder för veklga och söta, Böcklin och Stuck, af hvilka särdeles den förste prisats i höga toner af den tyska konstkritiken, ha en blandning af söktaktighet och brutalitet och något af bengalisk eld-kolorit, som gör bägge deras tafflor bra sällan riktigt tillfredsställande, hur fantasiiggande de än må vara. En egendomlig ställning mellan fantasimålning och realism utmärker den 1887 afidne, på senare tiden så högt skattade HANS VON MAREES. Äro hans klassiska ynglingar och jungfrur litet dvalbenta, så visar han i stället i sin färgpåläggning då det gäller soldatbilderna och

FÄKTARE. STATY I BRONS AF
HUGO LEDERER.

porträtten en förvånande kraft och friskhet. MENZEL († 1905) hann med att bli nittioårig, men ej att blifva gammalmodig, och *hvarför* begrep man genom att gå igenom de 46 af lif gnistrande gouacher och teckningar, som utställdes i Malmö. Den tyska fantasikonsten, som under 1890-talet af den bästa tyska konstkritiken sattes i högsätet, har nu fått till efter-

FÖRSTA UNDERVISNINGEN. OJLEMÅLNING AF AXEL GALLÉN-KALLELA. 1887.
Tillhör Finska konstföreningen.

trädare den verklighetskonst i högsta potens, som skapats af Leibl, Schuch och Menzel. Redan för 20 år sedan anade den tyska fantasikonstens främste nu levande representant, Max Klinger, detta, då han etsade sitt blad med jättearmarna, hvilka med ett väldigt block, där namnet Menzel lästes, lägga grundstenen till den moderna tyska konsten.

LEIBL († 1900) förenar på ett egenomligt sätt det realistiska återgifvandet med den stil, som så att säga kom af sig själf hos de stora 1500-talstyskarna. Han arkaiserar ej i deras stil, han får blott samma själsliga intensitet i sina figurer, och det är ytterst sällan i konsthistorien som minutiöst och bredt måleri så gått upp i en enhet som hos Leibl. Som kolorist är Leibl alltigenom sund Ofta

har han en friskhet af omedelbar verkan, som i porträttet i hvitt och blått af den tyska grefvinnan von Treuberg i Hamburgs museum.

Var öfverintendenten Looströms beslut att för 80,000 mark inköpa Leibl-porträttet af kemikern Jais åt staten klokt? Frågan var: skall man af de 125,000 kronor, hvilka staten af konstlotterimedlen enbart för att använda på utställningen i Malmö ställt till Nationalmusei disposition, inköpa för 80,000 mark ett visserligen blott i Tyskland men där af hela den vederhäftiga kritiken som förstklassigt betecknad konstverk?

Kommer du alltid att älska mig? Det är en ganska svår fråga att sanningsenligt besvara. Men man kan mer eller mindre säkert *tro* det, och i fallet Leibl

ARBETSFOLK PÅ HEMFÄRD. OIJEMÅLNING AF PEKKA HALONEN.
Tillhör doktor Hedman.

har jag så pass länge pröfvat mina känslor, att jag kan komma med en manligt och fast: Ja

KARI. SCHUCH († 1903) är Tysklands bäste stillebensmålare. Jag vet mycket bra, att det ej ens är riktigt säkert, att Kebnekaise fortfarande är Sveriges högsta berg. I min barndom var det Sulitelma, och nu lär spetsen på detta berg utan någon gränsreglering blifvit norsk. På de tusentals äpplemålningar, som förekommit på de senaste decennierna, ha fyrkantiga, platta, ärggröna och sminkade äpplen ömsevis förklarats vara det enda riktiga. Bör ej ett stilleben på något innerligt

och stilla sätt liksom utandas den organiska tillvarons hemlighetsfulla mening? Så är fallet med Jan Davidz de Heems, med Chardins och någon enstaka gång med Manets stilleben. Och bra ofta med Schuchs.

Vid ett tillfälle yttrade en stor konsthistoriker till mig om en mjölktilbringare på ett stilleben af Cézanne: »Den reser sig som en af Partenons kolonner.» Jag såg på taflan utan att riktigt förstå hvad han menade, men med stort intresse, ty af den Cézanneska produktionen är det blott hans tidigare stilleben jag uppfattar tillräckligt mycket för att kunna beundra. Är ej Schuchs »Melon» som en gammal

KOMPOSITION 6. OLJEMÅLNING AF WASILY KANDINSKY

poetisk ruin? Ligger det ej något af förgångelsens hemiska storhet öfver den halft förtärda jättefrukten?

Det kolonistiska så att det vattnas en i munnen har också gamle DEFREGGER i sina tidiga skisser. Den minimala målningen »Barn söker en loppa» äger den blomlika friskhet och det välsmakande i färgen, som finnes hos Fragonard.

MAX LIEBERMANN är nog ingen kolorist nu för tiden, om också hans penselföring har den kraft, must och brjo, som gläder oss, och i hans tafla på vårt Nationalmuseum, »Ryttaren vid hafsstranden», komma några af hans bästa egenskaper till synes. På Malmöutställningen, där han var rikt företrädd, verkade han, trots alla sina soifläckar, något grå. Men hvilken spirituellt färgkonst har ej GOTTHARD KUEHL. Det är förvånande att så många tyska konstnärer ha just den mest otyska egenskapen, smak. Kuehls »Postiljonerna» och hans i bästa mening, utan spår af sliskighet, delikata »Middagsmat» ha, ehuru det ej finnes någon likhet i tekoniken, något af Carl Larssons blandning af elegans och sundhet.

Det finnes eljes ej så litet af affektation i mycken tysk konst. T. o. m. i den tyska arkitekturen, där nu den ädla stränga enkelheten är företrädd mer än i alla andra länder, finnes ibland tillgjordhetsdrag, som verka obehagligt. Och det sökta i ämne och form, *das ausgeklügelte*, skämmer mången skulptur och mången målning. På denna utställning saknas bland konstverken ej konstigheter. Men de voro ovanligt få.

TRÜBNERNS två kvinnoben, det ofriga doldt bakom en gardin, voro dock, i likhet med hans äldre saker, tekniskt ej så brutala och tråkiga som hans nya ryttarbilder. Må vara att hans stora dogg var målad med en betydande »Wucht», men intet af denne högt ansedde målare gick på denna utställning upp mot hans vackra »Ung dam i kanapé» på Nationalgalleriet i Berlin. Bättre än Trübners ryttarporträtt föreföll MAX SLEVOGTS på en gång elegant och bredt målade »Ung dam till häst». Den brutalitet, för hvilken tyskarna beskyllas, ofta orötvist, saknas ej hos LOVIS CORINTH. Dråplig är emellertid hans bild af professor Meyer.

Professorn är lika lärd som han är ful, och han lär vara ofantligt lärd. Det finnes på denna tyska afdelning ett ovanligt stort antal af olikartade konstnärer, men ej ens alla de i mitt tycke ypperliga kunna här medtagas. Liksom von Rosen har LENBACH målat en bonde, där denne furste- och aristokratmålare visar sig ha samma förmåga att återge den jämvikt, *ce grand calme*, som är resultatet af en verkligt färdig klassutbildning, det må nu vara en bayersk bonde, en japansk samurai eller en engelsk lord.

En både genomkultiverad och original landskapsmålare är TONI STADLER — nu, efter Tschudis död, chef för nya pinakoteket i München. Münchentecknarna, från OBERLÄNDER till TH. HEINE, visa hur högt Tyskland står i konstnärlig humor och satir, och den tyska skulpturen lefver ett frodigt lif, det se vi af GAULS strängt stiliserade djurbilder, af HILDEBRANDS och HAHNS porträttbilder samt af den kraftgeniale LEDERER, med sin af samlad styrka fyllda äkta manliga faktare. Lederer har gjort det imponerande Bismarckmonumentet i Hamburg.

De tre finska salarna vitnade uppenbart om att också då det gäller konst Finland är ett kulturland. EDELFELT, den enda nordbo som, så vidt jag vet, af parisarna själfva betecknats som en af dem, både som världsman och målare, har i bilden af den stora sångerskan Aino Ackté veiat skildra ett med sitt eget bra lika fall. Den eleganta, vackra finskan med den drömmande blicken är en »fremtoning» från Suomi, mött af applåderskorna i Parisoperan.

GALLÉN hade haft den för en konstnär sällsynta klokheden att ge ett retrospektivt urval, tillräckligt för att visa hur stark han är på olika områden. Hur vacker både som tanke och konstverk är ej »Den första undervisningen», målad 1887. Den lilla näpna flicknacken böjdes

PORTRÄTT AF FRU VON DERVISE MED SITT BARN. OLJEMÅLNING AF V. A. SEROFF.

Tillhör herr von Dervise.

öfver boken, och gubben sitter i naiv och spänd uppmärksamhet. Det är ej ofta som allt sentimentalt, ja, allt understruket till och med, så konstnärligt borteliminerats. Verkligen monumental hållning och den mest äkta finska fantasi visa bilderna ur Kalevala. JÄRNEFELT har i samma höga grad förmågan att ge aromen eller, om man hellre vill, själen af det egna landet. Den finnes i svedjeröken på den stora tafan och kanske allra mest i gouachen »Råttfard», där allt

AFGUDARNA. OLJEMÅLNING AF NICOLAS ROERICH.

från den blåa nyansen på vattnet ger oss känslan af att vara i Finland. Också Järnefelt, hvilkens mogna och solida konst kommer till sin rätt på denna utställning, har i målningen den blandning af rusticitet och förfining, bägge lika äkta, som är så typisk för många finska kulturgestalter. Denna konst kan ge både den grofva handens grepp om näfverluren och bleka förfinade ansikten, där östeuropeisk charm och melankoli smälta tillsammans med fransk ancien regime-förbindlighet. Järnefelts bild af sin hustru vore en värdig pendant till Galléns porträtt af sin moder i vårt Nationalmuseum.

PEKKA HALONEN från Järvenpää är lika nationell som sitt namn och sin adress samt något som är ännu viktigare: en verklig konstnär som ger sina enkla, realistiska ämnen samma monumentala storhet man finner i de mest ursprungliga folkdikterna.

MAGNUS ENCKELLS dekorativa pan-

nåer förefello mig svagare och oklarare än jag väntat af den så högt skattade konstnären, men VERNER THOMÉ har liksom de unga normännen på ett mycket mognare och fastare sätt än våra yngsta lyckats få fram skönheten i det hänsynslösa färgpåklabbandet. I ett af sina dampporträtt hade han nästan en sådan elegans, att jag misstänker att hans mest ortodoxt kladdande vänner börja oro sig för hans framtid. Han får ej glömma att äfven den skönhet, som en omodern försyn gett ett klassiskt formadt anlete, måste på en modern taffa se ut som hon vrickat det. Äfven den unga damens strumpor sutto litet för bra för de yttersta dagarnas estetik.

Med särskildt intresse såg man den ryska utställningen. Är det ej märkvärdigt, att i vår tid, resornas, konstidskrifternas och de stora utställningarnas tid, man från andra sidan af Baltiska hafvet skall kunna få så nya, oväntade sen-

COMÉDIE ITALIENNE. OJLEMÅLNING AF ALEXANDER BENOIS.

sationer? Vi ha länge rörts och tjusats af den djupa mänsklighet och den doft af den ryska jorden, som kom oss till mötes från de stora ryska författarna. Trots att smärtsamma politiska förhållanden och mer än ett halft årtusendes strider ha fjärrat oss från Ryssland, så fatta många hurusom i detta jätteland, motsatsernas land, kuutpiskans land, vänlighetens land både bland de högaste och de lägste, där den renaste evangeliska fromhet lefver bredvid en sjuklig smak för det perversa, det skulle finnas rika skördar, både materiella och andliga, somliga redan härgade, men också att det fanns väldiga jordlager både på marken och i sinnens, som ännu vänta på sädd.

Sist, men glänsande, uppstod det ryska måleriet. Hur hade man skäl att

vänta sig detta, då det lämnat den efterbildande tiden bakom sig, Brülows teatraliska Pompejis förstöring, som på sin tid väckte Walter Scotts förtjusning, och många andra? Det bröt fram, visserligen ej utan duktiga äktryska föregångare, främst Repin, som en naturmakt. Kanske blott kortvarigt, drunknande i sanden som ett skyfall på steppen, kanske fór att rulla fram genom tiderna, klart och bredt som Neva. Är det att vara efterklok, då man säger, att man väntade skimret af byzantiska mosaiker, mumifierad gammal och revolutionär ny kultur, båda röda af blod, att man väntade samma saker som i den ryska baletten, både sökt och utsökt stilkänsla, där alla starka och konstliga färger skulle virfla om hvarandra lika säkert som danserskorna. Man väntade porträtt af

friska landflickor, af trotta herrar och intensiva världsdamer, som i violetta underkläder öfversatte Stéphane Mallarmé och Tomas à Kempis till lillryska. Och ungelar detta fingro vi se. Minst häpen blef man väl åt det extrema, KANDINSKI, JAVLENSKI och de andra. Kandinski var känd förut, och att komposition 6 afsevärdt skulle skilja sig från de fem föregående kompositionerna, var väl ej att vänta.

Det är aldeles klart att just den sortens målning skulle bli sympatisk för det folk, som enligt Georg Brandes' sanna och målande uttryck alltid »vil löbe linen ud». Det förefaller mig också som skulle ryssarna lyckats bättre, ha en starkare klang i fargen än västeuropeerna. Min beskedliga natur gör att jag sätter mest värde på det minst extrema. MARTYROS SARIANÉ måtte väl ej ta martyrinen på sig, om man säger att hans orientaler voro på ett förbluffande sätt äkta. Sedan man framhållit att Paul Trubetskoj och isynnerhet Somoff verkligen saknades, kan man häpna åt hur chefen för konstafdelningen burit sig åt. Med sin både fina och hjärtliga gästfrihet och sitt öfversvallande tillmötesgående kan det ibland hända, att hos ryssen hållen är något tunnare än lofven. Hur har den stora samlingen SEROFF-målningar, innehållande pärlan »Moder med barnet», kommit hit? Tolstoy har en undersökning, som mynnar ut i att den unga oberörda flickan förlorar genom moderskapet. För den som tror tvärtom är ansiktet på denna tafla en illustration på hvad materniteten har gett för ytterligare tjustning åt detta anlete, som ett drömeri för en annan, ett uttryck af andlig jämvikt har gjort ännu dyrbarare, ännu mera värduadsbjudande. Ryssarna anse sig förstå sig på kvinnor aldeles speciellt. Jag har hört icke-ryssar, som lefvat decennier i Ryssland, säga: »Jag talar naturligtvis bättre mitt modersmål

än ryska, men då jag vill beskrifva en kvinnas alla förtjänster, gör jag det saftigare och mera träffande på ryska». Jag kom att tänka på detta yttrande, då jag såg vissa ryska dampporträtt. Alla skiftningar i det sensuella, men också i det intellektuella återge en Seroff och en Golovine med en lika stor psykisk som konstnärlig säkerhet. Hur präktigt komponerar ej GOLOVINE in sina porträtt. Det påstås att ryssarna ha särskildt goda skådespelare. Med hvilken naturlig pondus har ej Varlamoff placerat sig — (han lär verkligen vara aktör) — på Golovines nu af Nationalmuseum inköpta tafla, men också de andra sitta med den säkerhet och den naturliga monumentalitet, som är både målarens och modellens förtjänst. Så t. ex. Golovines »Dam i blått», och hon har dock satt sig på ena benet. När man har den rätta stilkänslan, kan man göra hvad som helst, och stilkänsla, det ha ryssarna, ej minst då det gäller den historiska doften. En ROERICHS afgudatempel med de delvis rödmålade afgudarna och djurskallarna mot den blå floden och ej minst ALEXANDER BENOIS i sin »Comédie Italienne», där man kände sig stå inför det mest intima medkännande för en förfluten tid, som jag kan minnas, äro tillräckliga exempel.

Kanske att det är konstnärligt farligt att till den grad kunna krypa in i midten af 1700-talets uttryckssätt, men nog är det psykologiskt spännande att se Benois' dekorationer till Goldonis La Locandiera. Jag vet ej om det är illusionskonst eller expressionism, men han låter oss ej bara veta hur det såg ut, utan också hur det kändes vid den föreställningen. Han har målat ett förslag till teaterdekoration, som har blifvit mera illusoriskt än verkligheten. Man kan bli yr i hufvudet för mindre. Det blir man också till slut af hela konstutställningen, liksom af flera andra roliga saker.